

ماه رمضان زمانی برای احیای تمدن دینی و اسلامی

عطاء الله بیگدلی محقق و پژوهشگر موسسه اشراق درباره محوریت مسجد در تمدن سازی اسلامی گفت: تمدن بشری از منظر دینی با ساخت مسجد آغاز شده و اولین بنا و معماری که در زمین ساخته شده، خانه کعبه بوده است. یکی از نشانه های تمدنی و یکی از شاخصه های ظاهری و مولفه های مهم شهری و معماری، خانه و بناست.

عطاء الله بیگدلی محقق و پژوهشگر موسسه اشراق درباره محوریت مسجد در تمدن سازی اسلامی گفت: تمدن بشری از منظر دینی با ساخت مسجد آغاز شده و اولین بنا و معماری که در زمین ساخته شده، خانه کعبه بوده است. یکی از نشانه های تمدنی و یکی از شاخصه های ظاهری و مولفه های مهم شهری و معماری، خانه و بناست. وی افزود: توحید در طول تاریخ تمدن دینی همواره در برابر تاریخ طاغوتی و کفر و شرک ایستاده و این کار همیشه با حضور مسجد همراه بوده است. هر جا پیامبری آغاز به تمدن سازی می کرده و شهری را سر و سامان می داده است، این کار را ابتدا با ساخت مسجد آغاز می کرد.

بیگدلی اضافه کرد: پیامبر (ص) در آغاز تشکیل تمدن اسلامی و بعد از حضور مدینه، در اولین اقدام مسجد بنا می کنند و به این ترتیب بنیان تمدن دینی و مدنی شکل می گیرد. در صدر اسلام مسجد مرکز تمام امور مسلمین است و همه کارهای مسلمانان در مسجد انجام می گرفت. مسجد مرکز اجتماعات، عبادت، قضاوت، هدایت و ارشاد و بیشتر کارهای فرهنگی و اجتماعی و سیاسی و... بود.

وی افزود: مسجد محوریت زیادی در عمل افراد و در نظر آنها دارد. مسجد از نظر معماری در مرکز مدینه قرار می گیرد و همچنین از نظر فکری هم محور محسوب می شود. این وضعیت کم و بیش در شهرهای بعدی هم که مسلمانان ساختند، تکرار می شود. کوفه شهری بود که در ابتدا زمین خالی بوده و بعدها ساخته شد. در طراحی کوفه هم مسجد در مرکز شهر قرار گرفت و در کنار مسجد نهادهای تمدنی دیگری مانند دارالعلم، دارالخلافة، بازار و دارالتجاره و لشکرگاه و... دیگر نهادهای ساخته می شود. زمانی که کوفه ساخته می شود، اختلافی میان قبایل ایجاد شد به طوری که هر قبیله به دنبال نزدیکی به مسجد بود اما این اختلاف با قرعه کشی حل شد.

یکی از شاخصه ها و مولفه های تمدن دینی، جایگاه مسجد در شهر است

این پژوهشگر اضافه کرد: ما هر چه به اواخر دوره شکوه تمدن اسلامی نزدیک می شویم، جایگاه مسجد تضعیف می شود. یکی از شاخصه ها و مولفه های ما از نظر تمدن دینی، جایگاه مسجد در شهر است بطوریکه آخرین مسجد مهم که در تمدن اسلامی ایران ساخته شد، مسجد امام در میدان امام اصفهان در دوران صفویه است. بعد از این مسجد دیگر مساجد در میدان، مرکزیت و محوریت ندارند و دیگر مسجد مرکز شهر محسوب نمی شود و میدان ها مرکز شهر را تشکیل می دهند. در دوران قاجار هم دیگر مسجدی که در مرکزیت قرار گرفته باشد، نداریم و مساجدی مانند سپهسالار در گوشه میادین ساخته می شوند و بعد از مشروطه هم در شکل تمدنی کشور، مسجد بزرگی ساخته نشد.

بیگدلی اظهار کرد: بعد از انقلاب هم مساجد در مدیریت شهری جایگاه محوری ندارند و مسجد در ایران معاصر دارای جایگاه تمدنی نیست. اگر ما بخواهیم تمدن اسلامی را احیا کنیم، باید توجه مجدد به مسجد شود و بتوانیم کاری کنیم که مساجد کارکرد تمدنی پیدا کنند. کارکرد تمدنی به این معنا که اگر مسجد از زندگی انسان ها حذف شود، خللی در زندگی آنها بوجود بیاید. مثلاً اگر امروز مترو از شهر تهران شود قطعاً اختلال در رفت و آمد ایجاد می شود. اما اگر مسجد از زندگی افراد حذف شود، اختلال زیادی در زندگی افراد بوجود نمی آید. این در حالی است که مسجد باید کارکرد تمدنی گذشته خود را دوباره باز یابد.

وی با اشاره به حلول ماه مبارک رمضان و افزایش حضور مردم به مساجد بیان کرد: ایامی چون ماه رمضان فرصت هایی است که می توان برای امکان احیای تمدن دینی و اسلامی استفاده کرد زیرا در این ماه اقبال بیشتری برای حضور در مساجد ایجاد می شود. کارکرد مساجد ما از نظر تمدنی و اجتماعی کم و بیش به کارکرد عبادت محدود شده است اما در گذشته همه فعالیت های اجتماعی ما در مسجد انجام می شد. افراد برای درس خواندن در گذشته به مسجد می رفتند. همچنین در اوایل انقلاب مسجد به عنوان پایگاهی برای امنیت محله ها شناخته می شد و بسیجی ها و نیروهای کمیته در مساجد مستقر بودند و امنیت را برقرار می کردند. اگر مسجد حذف می شد امنیت هم از بین می رفت اما الان مسجد چنین نقشی را ندارد.

بیگدلی ادامه داد: زمانی مساجد به عنوان مکانی برای تعلیم و تربیت هم شناخته می شدند اما امروز مدارس و دانشگاه های ما کمتر به مسجد می پردازند.

وی تصریح کرد: در جامعه تمدن اسلامی می توان مسجد را به عنوان پایگاهی در نظر گرفت که همه انتظارات جامعه را برآورده کند. هرچند اموری مانند قضاوت کردن در مسجد کراهت دارد اما سایر امور را می توان در درون مسجد انجام داد. وی اضافه کرد: در وضعیت اتوپیایی و آرمان شهر مسلمانان همه امور در مساجد انجام می شود. مثلاً عبادت و آموزش و... در مسجد انجام می گیرد. در واقع مسجد در طول تاریخ اسلامی یک مجتمع در مرکز شهر محسوب می شده است.

بیگدلی در پایان سخنانش گفت: در روایات آمده است زمانی که امام زمان (عج) ظهور می کنند در اولین کار اقدام به اصلاح مساجد می کنند. مانند پیامبر(ص) که اولین جایی که از نظر تمدنی ایجاد کردند، مسجد بود.